

SPIEGELGESPREK

In gesprek met leerlingen en docenten over de veiligheidsbeleving op school met betrekking tot gender- en seksuele diversiteit.

Gesprekstool

VO en MBO

Spiegelgesprek

Tijdens een spiegelgesprek houden docenten en leerlingen elkaar figuurlijk een spiegel voor op basis van hun ervaringen op school. Het is een manier om inzicht te krijgen in de veiligheidsbeleving, bijvoorbeeld op het gebied van gender- en seksuele diversiteit.

Een spiegelgesprek is een gespreksmethode die waardevolle uitkomsten biedt om mee aan de slag te gaan in de schoolpraktijk.

Het spiegelgesprek bestaat uit maximaal vijf gespreksrondes.

In **Ronde 1:** spreken de leerlingen met elkaar en luisteren de docenten.

In **Ronde 2:** stellen docenten verhelderende vragen.

In **Ronde 3:** gaan de docenten met elkaar in gesprek en luisteren de leerlingen.

In **Ronde 4 en 5:** worden gezamenlijke aanbevelingen geformuleerd voor de school.

Voor wie is deze handleiding?

Deze handleiding is voor de initiatiefnemer(s) binnen de school van het spiegelgesprek. Dit kunnen een of meerdere docenten zijn, een werkgroep 'gender- en seksuele diversiteit' of een teamleider.

Doel

Inzicht krijgen in hoe veilig leerlingen de school ervaren op het gebied van gender- en seksuele diversiteit en hoe je dit kunt verbeteren.

Resultaat

- inzicht in de ruimte die er is op school voor gender- en seksuele diversiteit **vanuit het perspectief van leerlingen.**
- inzicht in het imago en identiteit van de school met betrekking tot sociale veiligheid en specifiek het onderwerp gender- en seksuele diversiteit.
- ideeën voor kwaliteitsverbetering voor de **sociale veiligheid** van alle leerlingen en lhbt+ leerlingen in het bijzonder.

Duur

- maximaal 3 uur

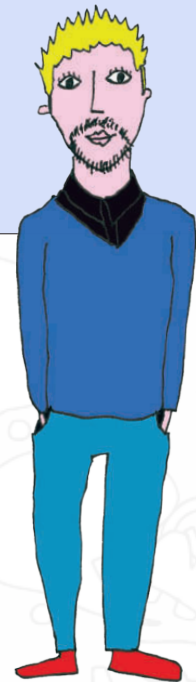

Benodigheden

Een ruimte of lokaal, stoelen, klok, pennen en papier, post-it's, flip-over.

Deelnemers

- 8-15 leerlingen
- maximaal 8 docenten
- 1 gespreksleider

Voorbereiding, start en ronde 1

Spiegelgesprek

Voorbereiding

- Vraag 8 tot 15 leerlingen en maximaal 8 docenten, eventueel een teamleider én een gespreksleider voor dit gesprek.
- Zorg dat de groep leerlingen divers is qua leerjaar, sekse, genderidentiteit, onderwijsniveau en betrokkenheid bij extra schoolactiviteiten zoals leerlingenraad en de Gender- and Sexuality Alliance (GSA).
- Bereid de leerlingen voor op het spiegelgesprek. Zorg dat ze weten welke thema's worden besproken en welke hoofdvragen worden gesteld. Dit helpt hen om met meer vertrouwen en openheid te spreken tijdens het gesprek met de docenten.
- Vraag een docent als gespreksleider die bij leerlingen vertrouwen wekt en goed kan doorvragen. Het is belangrijk dat de sfeer veilig is. Of overweeg een externe, onafhankelijke en kundige gespreksleider.
- Vraag aan de docenten en/of teamleider wie in de toekomst het aanspreekpunt wil zijn en wie de uitkomsten verzamelt en uitwerkt. Dat kunnen ook twee docenten zijn.

Start van het spiegelgesprek

De gespreksleider heet iedereen welkom en legt rustig uit wat de bedoeling is van dit gesprek en hoe de verschillende rondes eruitzien.

De gespreksleider stelt samen met de aanwezigen gespreksregels op. Denk hierbij bijvoorbeeld aan:

- We laten elkaar uitpraten.
- We luisteren naar de ander.
- We blijven respectvol naar elkaar.
- Wat hier besproken wordt, blijft onder ons.
- We stellen open vragen.

Ronde 1 (45 minuten)

Leerlingen zitten in een binnencirkel en gaan in gesprek met elkaar aan de hand van vragen. Docenten en teamleider zitten er in een buitencirkel omheen en mogen alleen luisteren.

De gespreksleider stelt vragen aan de leerlingen om een gesprek op gang te brengen.

Voorbeeldvragen:

1. Weten docenten of teamleiders of jullie je als leerlingen veilig voelen?
2. Is het voor jullie duidelijk wat de school doet als er gepest of gediscrimineerd wordt?
3. Welke duidelijke afspraken heeft de school over respectvol gedrag?
4. Is er op school aandacht voor de veiligheid en respect van lhbt+ leerlingen?
5. Hoe gaan docenten om met het onderwerp gender- en seksuele diversiteit? Zit daar verschil in tussen de docenten? Of handelen ze hetzelfde?
6. Kun je jezelf zijn bij jullie op school? Op welke manier zorgt school ervoor dat leerlingen zichzelf kunnen zijn?
7. Krijgen jullie wel eens specifieke lessen over gender- en seksuele diversiteit?
8. Op welke manier worden jullie als leerlingen betrokken bij het beleid van sociale veiligheid? Ook op het gebied van veiligheidsmaatregelen voor lhbt+ leerlingen?

Tip: Zie de laatste pagina voor verdiepende voorbeeldvragen per hoofdvraag.

Na +/- 45 minuten rondt de gespreksleider het gesprek rustig af en leidt ronde 2 in.

Ronde 2, ronde 3 en ronde 4

Spiegelgesprek

Ronde 2 (30 minuten)

Leerlingen én docenten + teamleiding zitten tegenover elkaar. Docenten en teamleiding stellen verhelderende vragen aan de leerlingen.

Het doel van deze ronde is om misverstanden, verwarring of dubbelzinnigheid uit te sluiten. Tijdens deze ronde proberen docenten helder te krijgen wat de leerlingen feitelijk vertellen over de sociale veiligheid rondom gender- en seksuele diversiteit op school. Het gaat niet om persoonlijke meningen of oordelen.

De gespreksleider geeft docenten, die een verhelderende vraag willen stellen, de beurt. Geef aan dat het niet de bedoeling is persoonlijke vragen te stellen (dat kan onveiligheid oproepen).

Voorbeeld van verhelderende vragen zijn:

- ⦿ Kun je toelichten wat je bedoelde toen je zei...
- ⦿ Begrijp ik het goed dat...
- ⦿ Kun je nogmaals vertellen wat er gebeurde toen...
- ⦿ Hoe lang speelt dit al?
- ⦿ Wat gebeurde er precies?
- ⦿ Wat deed jij toen? Hoe zie jij de situatie?

Na +/- 30 minuten rondt de gespreksleider het gesprek rustig af en leidt ronde 3 in.

Ronde 3 (45 minuten)

Docenten en teamleiding zitten in een binnencirkel en praten over wat ze hebben gehoord van de leerlingen in ronde 1 en 2. Leerlingen zitten in een buitencirkel eromheen en mogen alleen luisteren. In deze ronde is er eventueel wel plaats voor emoties en het tonen van empathie. De gespreksleider stelt vragen om het gesprek op gang te brengen.

Bijvoorbeeld:

- ⦿ Wat heeft het meeste indruk gemaakt van wat je net hebt gehoord?
- ⦿ Wat is je opgevallen?
- ⦿ Was je op de hoogte van wat je gehoord hebt?
- ⦿ Wat doet het met je als je dit hoort (als docent en/of als mens)?
- ⦿ Wat zegt hetgeen besproken is over de sociale veiligheid op school?

Na +/- 45 minuten rondt de gespreksleider het gesprek rustig af en leidt ronde 4 in.

Ronde 4 (30 minuten)

Docenten, leerlingen en teamleiding gaan in kleine groepjes met elkaar in gesprek en formuleren aanbevelingen.

De gespreksleider maakt willekeurig gemengde groepjes van drie tot vier personen en deelt papier (post-its, flip-overvellen) en pennen uit, waarop per groepje aanbevelingen genoteerd worden.

De hoofdvraag tijdens deze ronde is: *welke aanbevelingen geven jullie om de sociale veiligheid hier op school te vergroten op basis van wat jullie gehoord hebben?*

Vraag de groepjes antwoord te geven op de volgende vragen:

- ⦿ Wat kunnen leerlingen doen om de sociale veiligheid te vergroten? Voor zichzelf en voor andere leerlingen? Denk daarbij ook aan de GSA en leerlingenraad.
- ⦿ Wat kunnen docenten doen om de sociale veiligheid te vergroten?
- ⦿ Wat kan de schoolleiding doen om de sociale veiligheid te vergroten?
- ⦿ Wat kan er verbeterd worden op het gebied van visie en beleid over sociale veiligheid in relatie tot gender- en seksuele diversiteit?
- ⦿ Wat kan er gedaan worden op het gebied van communicatie?
Zowel binnen de school als naar buiten/naar ouders toe.

Na +/- 30 minuten rondt de gespreksleider het gesprek rustig af en leidt ronde 5 in.

Ronde 5 en afronding

Spiegelgesprek

Ronde 5 (15 minuten)

De aanwezigen bekijken de opgehaalde aanbevelingen en gaan gezamenlijk na op welke manier ze kunnen worden omgezet naar een actieplan voor in school. Ook wordt besproken wie daarin het voortouw neemt.

De gespreksleider hangt de flip-over vellen met genoteerde aanbevelingen uit de groepjes op en stelt daarna aan de groep de volgende vragen:

1. Wat valt jullie op?
2. Zitten er dezelfde aanbevelingen in? Kunnen we zaken klusteren?
3. Zijn er aanbevelingen die prioriteit hebben volgens jullie?

Om te onderzoeken hoe de aanbevelingen kunnen worden vormgegeven in de schoolpraktijk, stelt de gespreksleider de volgende vragen:

1. Op welke manier denken jullie dat we uitvoering kunnen gaan geven aan de opgehaalde aanbevelingen?
(Tip: denk aan het vormen van werkgroepjes, de aanbevelingen agenderen in de teamvergadering, beleid aanpassen, et cetera.)
2. Hoe kunnen we zorgen dat de aanbevelingen op het gebied van visie en beleid worden aangekaart bij de schoolleiding?
3. Is er behoefte om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen/uitvoering van de aanbevelingen? Zo ja, is het handig een aanspreekpunt hiervoor aan te wijzen? En wie wil dat zijn?

Na +/- 15 minuten rondt de gespreksleider het gesprek rustig af en gaat door naar de afronding.

Afronding

Docenten, teamleiding en leerlingen kijken terug en evalueren onder leiding van de gespreksleider het spiegelgesprek. Dit biedt verbetermogelijkheden voor volgende spiegelgesprekken.

De gespreksleider stelt de groep evaluatievragen. Bijvoorbeeld:

- ⊙ Hoe vond je de gesprekken verlopen?
- ⊙ Hoe was het om hieraan deel te nemen?
- ⊙ Hebben we ons voldoende aan de gespreksregels gehouden?
- ⊙ Voelde het veilig genoeg om openlijk te praten? Kunnen we hier nog wat aan verbeteren?
- ⊙ Zou je vaker willen deelnemen? En waarom/ waarom niet?
- ⊙ Hoe vond je de gespreksleiding?
- ⊙ Is er opgehaald wat je had verwacht (of meer)?
- ⊙ Is er nu nog iets nodig op basis van de gevoerde gesprekken van vandaag? Bijvoorbeeld napraten met iemand?
- ⊙ Had er iets anders of beter gekund?

De gespreksleider rond het spiegelgesprek af en bedankt iedereen voor deelname.

**Verdiepende
voorbeeldvragen**
(bij ronde 1)

Spiegelgesprek

1. Weten docenten of teamleiders of jullie je als leerlingen veilig voelen?

- Voel je je veilig genoeg om te laten zien wie je bent op school?
- Zijn docenten voldoende beschikbaar/betrouwbaar om naartoe te gaan als je je niet veilig voelt?

2. Is het voor jullie duidelijk wat de school doet als er gepest of gediscrimineerd wordt?

- Neemt de school negatief gedrag en houdingen naar leerlingen serieus? Op welke manier merk je dat?
- Is er een anti-pestprotocol?
- Hoe ervaren jullie de sfeer op school?

3. Welke duidelijke afspraken heeft de school over respectvol gedrag?

- Kennen jullie de afspraken over hoe er respectvol met elkaar wordt omgegaan?
- Worden deze afspraken ook gehandhaafd door docenten en teamleiding?
- Handelen docenten hetzelfde als het gaat om respectvol gedrag nastreven in de klas?

4. Is er op school aandacht voor de veiligheid en respect van lhbt+ leerlingen?

- Is het voor jullie duidelijk dat sociale veiligheid en specifiek aandacht voor seksuele- en genderdiversiteit belangrijk is voor de school? Waaruit blijkt dat?
- Is het duidelijk naar wie een lhbt+ leerling toe kan voor steun of het melden van onveiligheid?
- Kunnen jullie incidenten rond seksisme, homofobie en transfobie altijd melden?
- Zijn er duidelijke afspraken om negatief gedrag, zoals pesten en schelden, naar lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender leerlingen te begrenzen?
- Worden deze afspraken ook gehandhaafd door docenten en teamleiding? Op een eenduidige manier?

5. Hoe gaan docenten om met het onderwerp gender- en seksuele diversiteit? Zit daar verschil in tussen de docenten? Of handelen ze hetzelfde?

- Hoe spreken docenten, leerlingen en ouders over sociale veiligheid en specifiek over seksuele- en genderdiversiteit? Is dit respectvol?

Zie ook de subvragen bij hoofdvraag 7.

6. Op welke manier zorgt school ervoor dat leerlingen zichzelf kunnen zijn?

- Voel je je vrij om te zijn wie je bent? Kun je je uiten in kleding, stijl maar ook gevoel in wie je bent of zoals je wilt zijn? Waaruit blijkt dat?
- Organiseert de school ook activiteiten of viert de school Paarse Vrijdag of een andere dag waarin centraal staat dat je jezelf mag zijn?

7. Krijgen jullie wel eens specifieke lessen over gender- en seksuele diversiteit?

- Geeft de school lessen rondom gender- en seksuele diversiteit? Is daarin ook aandacht voor respectvol gedrag (wensen en grenzen)?
- Geeft de school specifieke voorlichting over seksuele diversiteit? Zo ja, sluit dit aan bij jullie belevingswereld? Jullie leeftijd, behoeften en ervaringen?
- Komt in die lessen alle diversiteit aan bod? Gaat het bijvoorbeeld ook over transgender personen, non-binaire personen en asexuele personen?
- Hebben jullie tips of verbeterpunten voor de lessen?

8. Op welke manier worden jullie als leerlingen betrokken bij het beleid van sociale veiligheid?

Ook op het gebied van veiligheidsmaatregelen voor lhbt+ leerlingen?

- Weten jullie of school een sociale kaart heeft om lhbt+ leerlingen adequaat door te verwijzen naar informatie, ontmoetingsmogelijkheden of specifieke zorg?
- Zijn de vertrouwenspersonen, mentoren en leerlingenbegeleiders voorbereid op vragen van lhbt+ leerlingen? Bezitten ze genoeg kennis hierover? Doen ze het juiste?
- Is er een GSA op school? Is er steun vanuit de teamleiding of docenten voor de GSA? Hoe gaat de school er mee om als leerlingen een GSA willen oprichten?
- Zijn jullie als leerlingen op de hoogte van het schoolbeleid rond sociale veiligheid en specifiek over seksuele- en genderdiversiteit?